

ОЦІНКА СТУПЕНЯ ПОІНФОРМОВАНOSTІ СПОРТСМЕНІВ-БАСКЕТБОЛІСТІВ ПРО ПРОБЛЕМУ ВИКОРИСТАННЯ ФАРМАКОЛОГІЧНИХ ДОПІНГОВИХ ПРЕПАРАТІВ

Корнійчук Наталія ¹, Гагіна Людмила ¹, Корнійчук Юрій ²

¹ Житомирський державний університет імені Івана Франка

² Житомирський військовий інститут імені С. П. Корольова

Анотації:

Стаття присвячена проблемі використання заборонених фармакологічних препаратів в спорті та дослідженню ступеня поінформованості спортсменів щодо шкоди допінгових речовин. Показано, що допінг є однією з надзвичайно серйозних проблем сучасного спорту і суспільства. Проаналізовано відношення спортсменок-баскетболісток до використання допінгових речовин у спорті. Встановлено, що ключову роль у зниженні вживання заборонених речовин, на думку респондентів,

The article is devoted to the problem of the use of forbidden pharmacological preparations in sports and the study of the level of awareness of athletes on the harm of doping substances. It is shown that doping is one of the extremely serious problems of contemporary sports and society as a whole. The attitude of athletes-basketball players to the use of doping substances in sports is analyzed. According to respondents, the key role in reducing the use of banned

Стаття посвящена проблеме использования запрещенных фармакологических препаратов в спорте и исследованию степени осведомленности спортсменов о вреде допинговых веществ. Показано, что допинг является одной из чрезвычайно серьезных проблем современного спорта и общества. Проанализировано отношение спортсменок-баскетболисток к использованию допинговых веществ в спорте. Установлено, что ключевую роль в снижении употребления запрещенных веществ, по мнению респондентов,

III. Науковий напрям

повинні відіграти збільшення використання незаборонених в спорті фармакологічних засобів відновлення, зростання професіоналізму тренера та підвищення поінформованості спортсменів про негативні наслідки вживання допінгу.

Ключові слова:

допінг, поінформованість, спортсменки-баскетболістки, антидопінгові заходи

substances should be played by an increase in the use of pharmacological restraints not prohibited in sports, the increase of professionalism of the trainer and raising the awareness of athletes about the negative effects of doping.

doping, awareness, basketball players, anti-doping measures

должны сыграть увеличение использования не запрещенных в спорте фармакологических средств восстановления, рост профессионализма тренера и повышение осведомленности спортсменов о негативных последствиях употребления допинга.

допинг, осведомленность, спортсменки-баскетболистки, антидопинговые мероприятия

Постановка проблеми. Спорт високих досягнень виставляє до організму спортсменів надвисокі вимоги як в фізіологічному так і в психологічному аспектах. Ті перевантаження, які відчувають спортсмени, настільки високі, що процеси постнавантажувального відновлення та підвищення спортивної працездатності неможливі без використання фармакологічних препаратів [15]. Спроби взагалі відмовитися від їх використання відображають погляди навіть не вчорашнього, а позавчорашнього дня [13]. За останні 15–20 років обсяг та інтенсивність тренувальних і змагальних навантажень зросли в 2–3 рази і спортсмени багатьох видів спорту впритул підійшли до межі фізіологічних можливостей організму.

Питання, що стосуються застосування фармакологічних допінгових препаратів у спорті давно привертають до себе увагу як професійних спортсменів, так і людей, що займаються аматорським спортом [3, 6, 12, 14]. Дослідники одногласно стверджують, що використання таких препаратів не бажане в спорті, але їх погляди відрізняються. Частина науковців переконана, що допінг це серйозна проблема, з якою потрібно боротися, а інша розглядає допінг як небажане, але неминуче явище в спорті [11].

Шляхи впровадження ефективної антидопінгової політики беруть свій початок із прийнятої в Страсбурзі Антидопінгової конвенції, яка в подальшому була ратифікована законом України (від 15.03.2001 р.). Логічним продовженням роботи в цьому напрямку було прийняття в 2003 та 2006 роках Всесвітнього антидопінгового кодексу та Міжнародної конвенції про боротьбу з допінгом у спорті, яку ратифікували законом України (від 03.08.2006 р.). Правові та організаційні умови здійснення антидопінгового контролю в Україні, участь відповідних установ та організацій у профілактиці, попередженні застосування та розповсюдженні допінгу в спорті висвітлені в Законі України «Про антидопінговий контроль в спорті» [2]. Не дивлячись на те, що боротьба з допінгом ведеться в спорті вже багато років, результати цієї боротьби невтішні. Ряд науковців переконані, що одним із найефективніших методів боротьби з використанням заборонених препаратів є інформування спортсменів про шкоду допінг-препаратів [8]. Таким чином обрана тематика є актуальною та потребує детального вивчення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемі використання фармакологічних допінгових препаратів присвячено чисельну кількість робіт вітчизняних і зарубіжних авторів [5, 4, 7, 9, 10]. Науковцями зазначається, що допінг в більшій мірі розповсюджений серед чоловіків [1, 13]. У наукових працях вітчизняних та закордонних дослідників показано, що вживання допінгу більш розповсюджено серед старших спортсменів та зростає з підвищенням рівня спортивних результатів [1, 3, 13]. У дослідженнях, які були спрямовані на з'ясування мотивації щодо вживання допінгу спортсменами встановлено, що більшість респондентів використовують заборонені фармакологічні препарати для збільшення м'язової маси та покращення спортивних результатів [1, 7, 8]. Незважаючи на активну боротьбу, яку ведуть міжнародні організації різних країн світу з використанням допінгу, проблема використання заборонених речовин та процедур у спорті не вирішена та набуває все більшої гостроти.

Метою роботи було дослідити ступінь поінформованості та відношення спортсменів–баскетболістів до використання допінгових препаратів в спорті.

Методи та організація дослідження. Дослідження проводилося на базі баскетбольного клубу в місті Івано-Франківськ (для збереження умов конфіденційності назва клубу не наводиться). У дослідженні взяли участь 10 спортсменок–баскетболісток віком від 18 до 29 років. Всі учасники дослідження спортсменки одного кваліфікаційного рівня – Майстер Спорту. В роботі використані методи анкетування, аналізу, синтезу і узагальнення, порівняння та аналогії. Для оцінки ступеня поінформованості спортсменок щодо допінгу та можливості використання заборонених фармакологічних препаратів було розроблено 2-х ступеневу анкету. Перший ступінь включав 23 запитання, за якими було встановлено обізнаність спортсменок щодо виникнення допінгу в спорті, переліку допінгових препаратів, їх дію на організм людини та в яких видах спорту найбільше використовують допінгові речовини. Другий ступінь анкети включав 15 запитань та був направлений на з'ясування відношення до заборонених препаратів в спорті самих спортсменок. Для отримання достовірної інформації спортсмени заповнювали анкети анонімно.

Результати дослідження та їх обговорення. При аналізі першої частини анкетування було встановлено, що більшість респондентів знають що таке допінгові речовини, який вплив вони здійснюють на організм людини та ознайомлені з їх переліком (рис. 1).

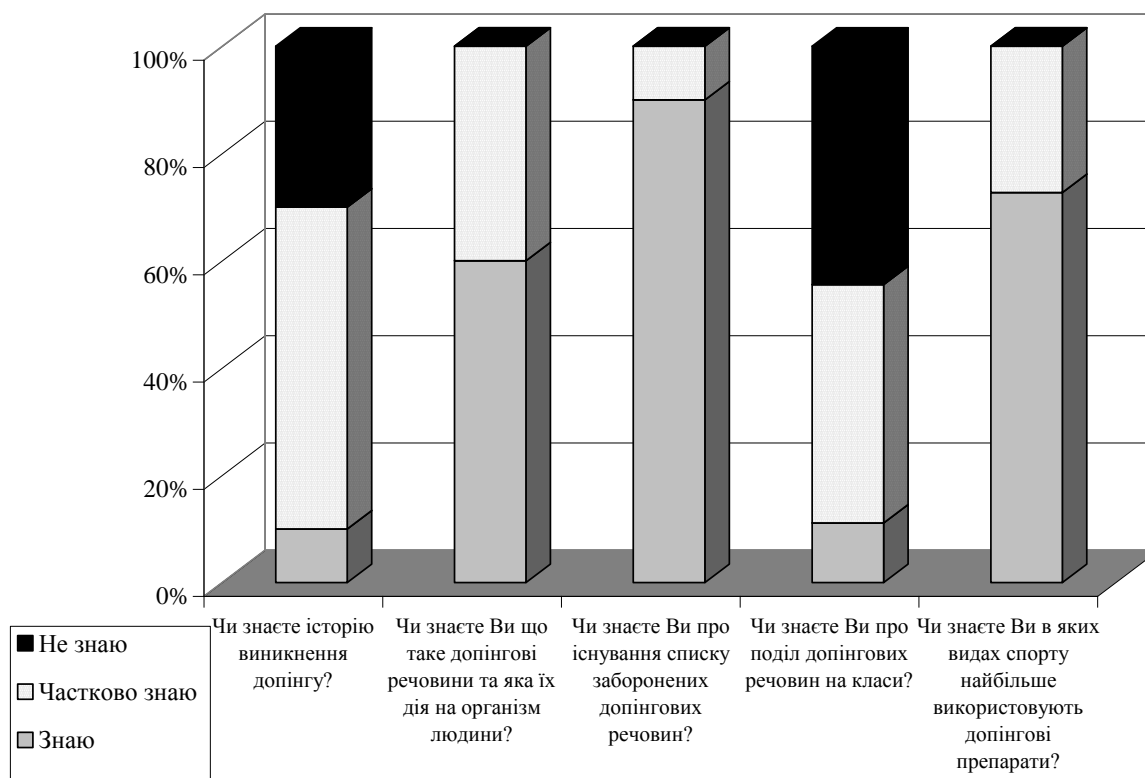

Рис. 1. Рівень поінформованості респондентів в питаннях історії виникнення та класифікації допінгових речовин

На запитання в яких видах спорту найбільше використовуються допінгові препарати на перше місце спортсменки виносять ігрові види спорту (60%), єдиноборства та складно–координаційні види розділили друге та третє місця (30–40%), складно–силові види посіли четверте місце (50%), а циклічні – п'яте місце (70%). На жаль існуючі літературні дані не відповідають уявленням спортсменів про поширеність заборонених фармакологічних препаратів у різних видах спорту, тому що найбільшу кількість допінгових речовин вживають спортсмени, які займаються важкою та легкою атлетикою, а спортсмени ігрових видів спорту – найменшу [13]. Також 80–90 % опитуваних дуже погано орієнтуються в питаннях історії виникнення допінгу та поділу допінгових речовин на класи.

III. Науковий напрям

Досліджуючи обізнаність та уявлення респондентів щодо способів підтримки працездатності та витривалості організму спортсменів за рахунок використання природних (не хімічних) стимуляторів психічної та фізичної активності встановлено, що 80% опитуваних взагалі не чули про існування такої групи речовин. У той же час вони стверджують, що сучасний рівень спортивних досягнень дуже високий і підвищення рекордних показників неможливе лише за рахунок власних фізіологічних можливостей людини (рис. 2). Тому основним завданням тренера та спортивного лікаря повинно бути підвищення знань спортсменів щодо можливостей використання «недопінгових засобів» за допомогою яких можна та необхідно впливати на фактори, що лімітують працездатність спортсменів.

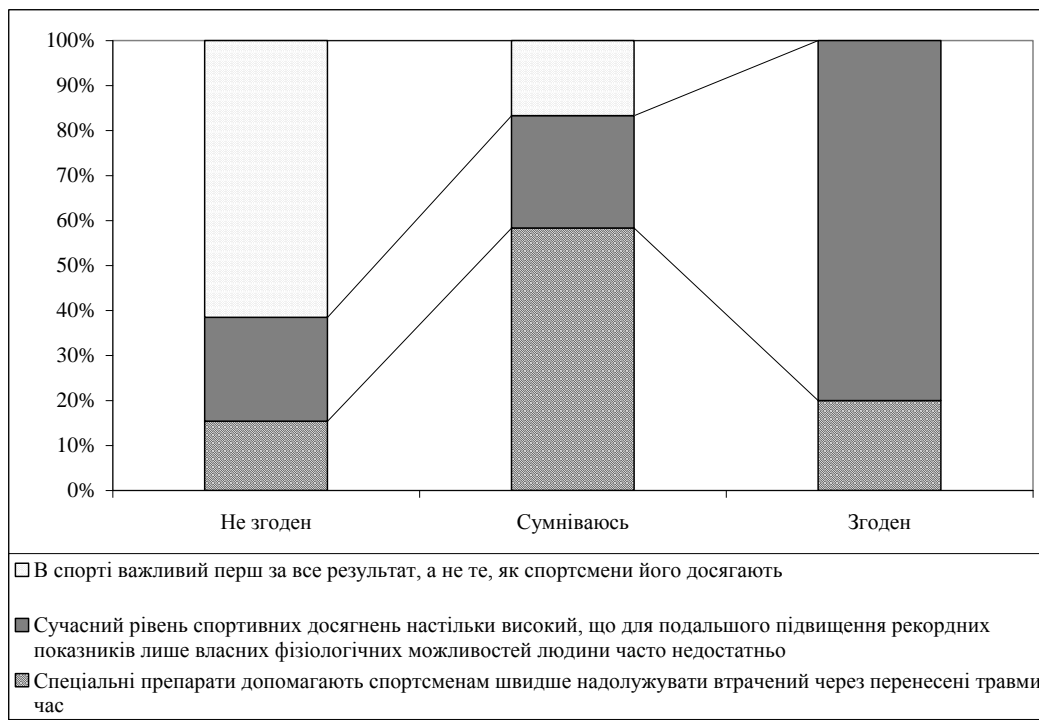

Рис. 2. Уявлення спортсменів про необхідний рівень спортивних результатів для досягнення рекордних показників

При перевірці знань спортсменів про особливості використання допінгу було встановлено, що лише на одне питання – питання про обізнаність щодо списку заборонених препаратів – рівень позитивних відповідей становив 90%, при цьому 10% спортсменів визнали що частково знайомі зі списком цих речовин.

Окрім загальної оцінки знань спортсменам пропонувалось назвати основні документи, на яких будується боротьба з допінгом. На жаль лише 10% змогли згадати про існування Всесвітнього антидопінгового кодексу та Всесвітньої антидопінгової організації. Про Медичний Кодекс Міжнародного олімпійського комітету не згадав жоден спортсмен. Крім того, біля 30% опитуваних вперше чули про існування таких нормативних документів.

Допінг завдає величезної шкоди здоров'ю спортсменів, але основною проблемою вважається етична: застосування допінгу вбиває ідею чесних змагань, що лежить в основі спорту і олімпійського руху. Саме тому допінг дуже часто називають «чумою сучасного спорту» [6, 14]. Даючи відповідь на ряд питань, які стосувались відношення спортсменів до допінгу встановлено, що 70% респондентів ніколи не пропонували використовувати допінгові препарати та методи (рис. 3). Але відповідаючи на запитання «Чи збираєтесь Ви використовувати заборонені препарати для покращення результатів в майбутньому?» 70% переконливо стверджують, що планують це робити, а 20% сумніваються. Лише 10% спортсменів не планують підвищувати свої результати за рахунок заборонених фармакологічних засобів та методів. Отримані дані свідчать про те, що використання допінгу не суперечить моральним установкам значної кількості спортсменів.

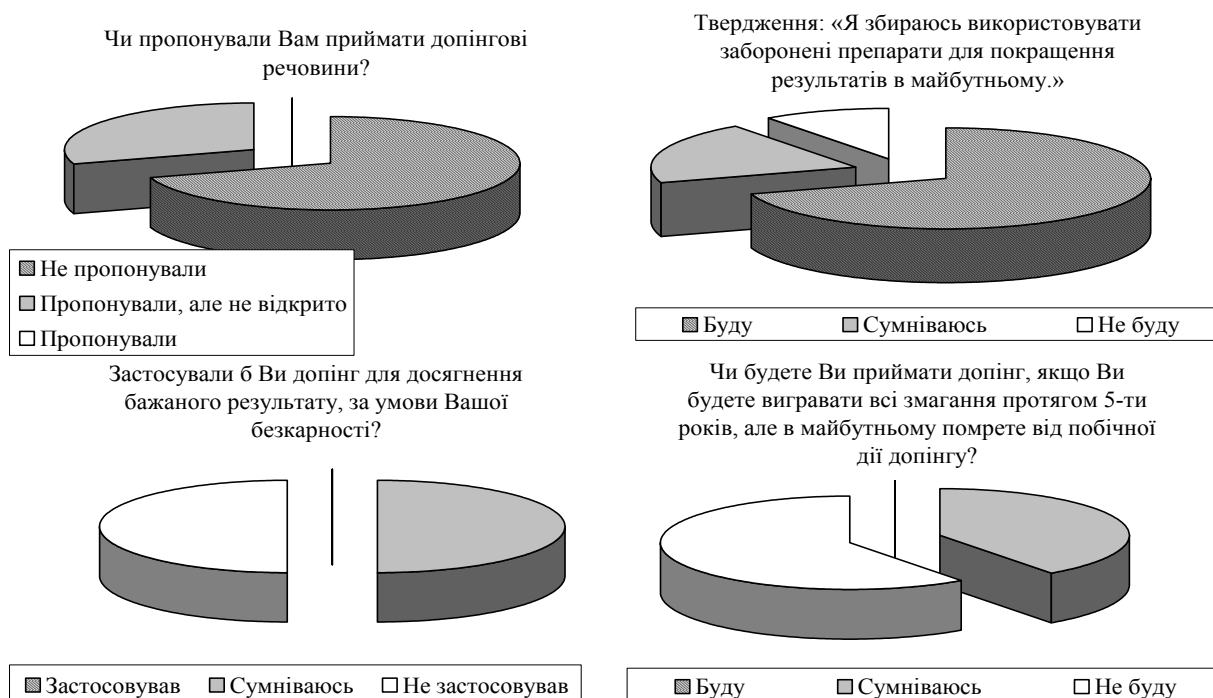

Рис. 3. Особистісна готовність спортсменок-баскетболісток до можливості вживання заборонених фармакологічних препаратів та методів

Суттєвим чинником, який лімітує використання допінгу цими респондентами є відчуття провини за можливе порушення правил та використання препаратів, які покращать їх спортивні результати. Неминучість використання допінгу у великому спорті це одне з найбільш розповсюджених уявлень про нього, тому опитані спортсменки, які прагнуть досягти найвищих вершин, планують використовувати заборонені фармакологічні препарати для реалізації поставленої мети.

Що стосується питання про повне вилучення допінгових речовин зі спорту, то погляди опитуваних знову ж таки розділились. Понад 30% спортсменок не бачать можливим існування спорту вищих досягнень без використання допінгу, а 10% не мають стверджувальної відповіді на це запитання (рис. 4). Не зважаючи на те, що за результатами попереднього опитування дану групу потрібно віднести до групи ризику, 48% респондентів не вважають допінг нормою сучасного спорту та не вбачають необхідним узаконювати його. Частка баскетболісток, які не можуть дати однозначної відповіді на дану запропоновану групу запитань коливалась в межах від 10 до 40%.

Більшість дослідників переконані, що в використанні допінгу винні в основному тренери та лікарі, які прагнуть до отримання максимального результату від спортсмена та висока конкуренція, в тому числі і внутрішньокомандна. Основними чинниками, які спонукають опитуваних до використання заборонених речовин виявилось не бажання підвищити спортивні результати, а скрутне матеріальне становище та система відбору в спорт вищих досягнень (рис. 5).

Одним з питань, яке є проблемним та актуальним, було питання встановлення джерел надходження інформації про допінгові речовини. Результати дослідження показали, що основним джерелом надходження інформації є друзі та батьки спортсменів. На жаль роль тренера та спортивного лікаря у висвітленні цього питання не перевищила навіть 25% (рис. 6). Одним із основних джерел інформації про негативну дію допінгових речовин та методів на організм спортсмена повинні бути антидопінгові просвітницькі заходи, основною метою яких є розповсюдження інформації про роботу антидопінгової системи в Україні та у світі. Відповідаючи на питання «Чи знаєте Ви про проведення антидопінгових заходів в Україні?» та «Чи приймали Ви участь у будь-якому антидопінговому заході?» 80% опитуваних відповіли «Ні».

III. Науковий напрям

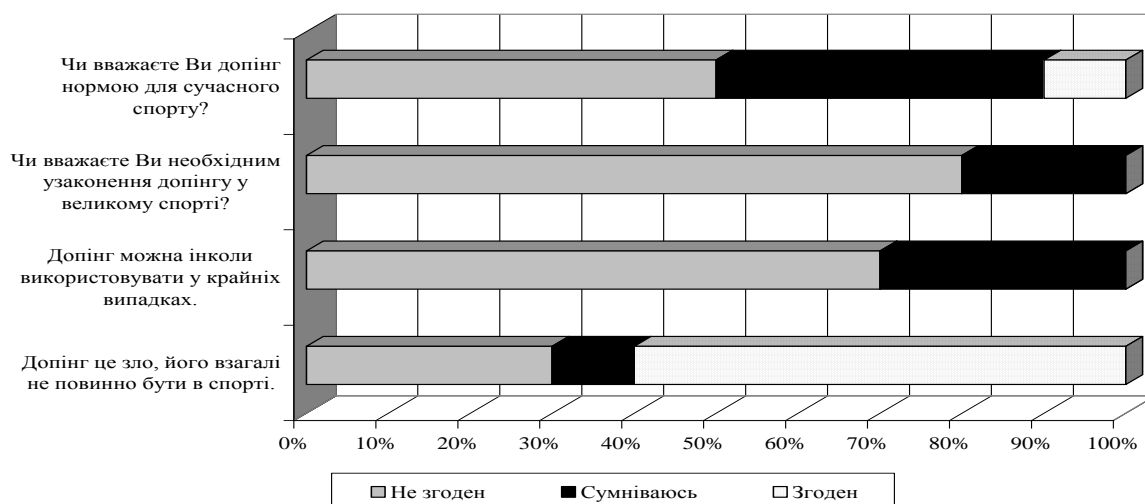

Рис. 4. Оцінка сучасного стану використання допінгу в спорті

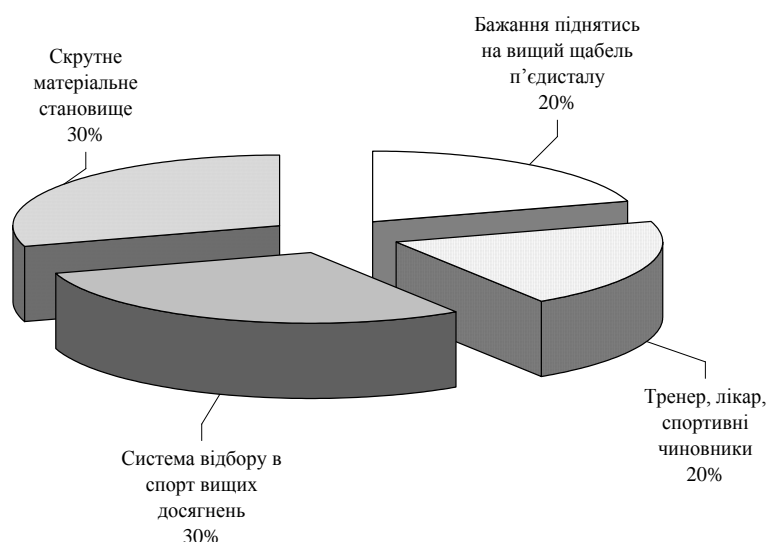

Рис. 5. Оцінка спортсменами факторів, які спонукають до використання заборонених фармакологічних препаратів та методів

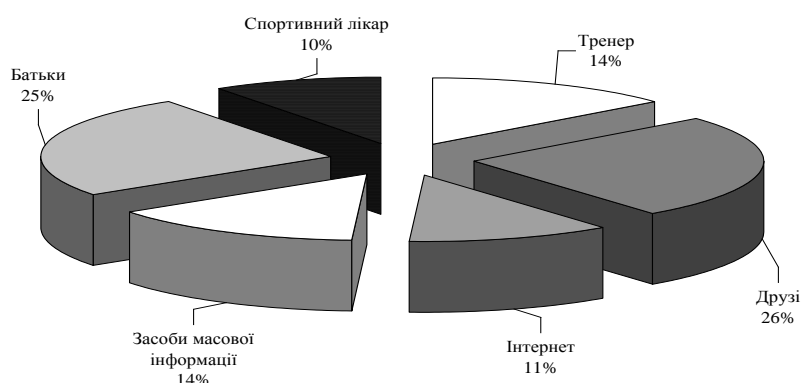

Рис. 6. Оцінка отримання інформації спортсменами з різних джерел

Цікаві результати були отримані відносно уявлення спортсменок про найбільш ефективні шляхи боротьби з застосуванням допінгу (рис. 7). Встановлено, що головним фактором, який може призвести до зниження використання заборонених препаратів та методів є збільшення використання незаборонених в спорті фармакологічних засобів відновлення. Зазначимо, що після проведення опитування саме це питання визвало найбільший інтерес у респондентів. Крім того спортсменки переконані, що професійний рівень тренера та поінформованість про негативні наслідки вживання допінгу можуть зіграти ключову роль у зменшенні вживання заборонених речовин.

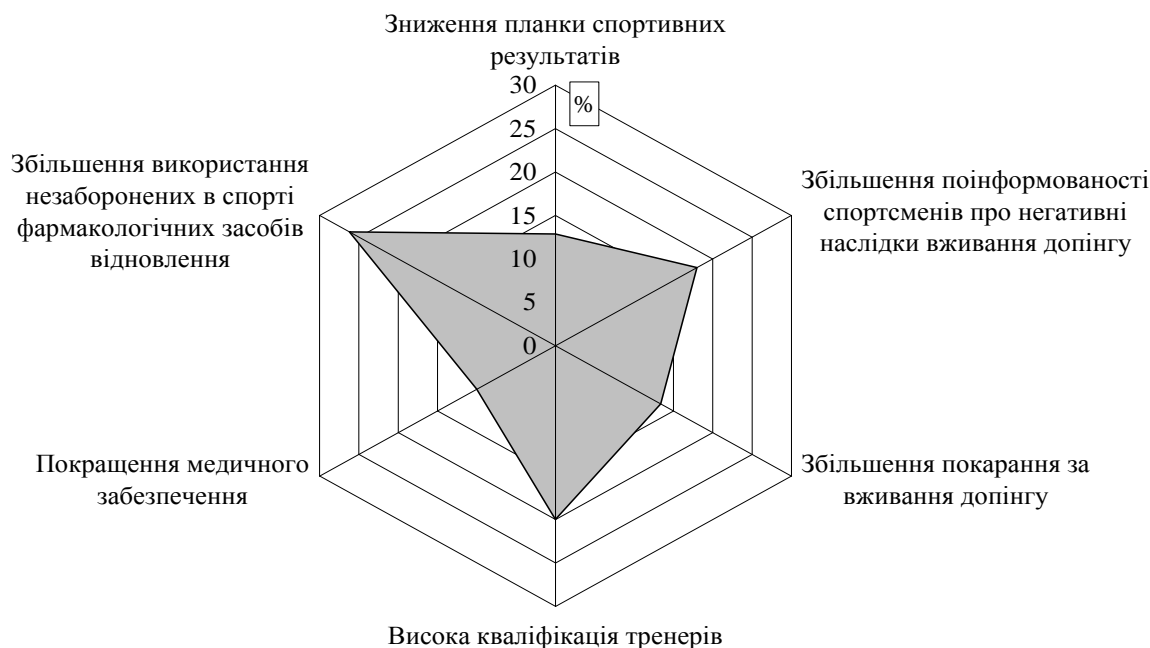

Рис. 7. Найбільш ефективні шляхи боротьби з застосуванням допінгу з точки зору опитаних спортсменів

Заключним питанням проведеного анкетування стало питання «Чи вважаєте Ви себе повністю поінформованим про дію допінгу на організм та про наслідки вживання заборонених препаратів?». Лише 20% опитуваних переконливо відповіли, що повністю обізнані в цьому питанні, а 60% респондентів не оцінюють свої знання навіть на оцінку «задовільно». Аналізуючи отримані дані можна стверджувати, що поінформованість спортсменів про використання препаратів, які належать до допінгових та заборонені для використання у спорті є невисокою.

Висновки. Аналіз отриманих результатів дослідження, наукових публікацій та офіційних нормативно-правових документів свідчить, що проблема вживання допінгу в сучасному спорті зростає. Однією з причин цього явища є низька поінформованість спортсменів про дію на організм заборонених препаратів та наслідки цієї дії. Проблема вживання заборонених фармакологічних препаратів та методів значима для спортсмена в особистісному плані, він активно розмірковує над нею і, так чи інакше, бачить перед собою дилему про їх застосування. Провідним механізмом боротьби з допінгом у спорті повинно бути навчання та пропагування фундаментальних принципів спорту вищих досягнень, одним з яких є дотримання антидопінгових правил та норм.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо в пошуку та впровадженні в систему підготовки фахівців з фізичного виховання і спорту нових засобів впливу спрямованих на зниження рівня застосування фармакологічних допінгових препаратів у спорті.

Список використаних літературних джерел

1. Бондарев Д. Знания, установки и поведение личности в отношении допинга / Дмитрий Бондарев // Молода спортивна наука України : зб. наук. пр. з галузі фіз. виховання, спорту і здоров'я людини / за заг. ред. Євгена Приступи. – Львів, 2011. – Вип. 15, т. 3. – С. 44-50.

2. Гасюк І.Л. Сучасний стан і тенденції вдосконалення нормативно-правових основ фізичної культури і спорту в Україні / І. Л. Гасюк // Університетські наукові записки. – 2009. – № 3. – С. 243-256
3. Глущенко Н. В. Проблемы употребления допинга в современном спорте / Н. В. Глущенко // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2007. – №6. – С. 69-71.
4. Гунина Л. М. Системные принципы применения разрешенных фармакологических средств восстановления и стимуляции физической работоспособности / Л. М. Гунина // Український журнал медицини, біології та спорту. – 2016. – № 1 (1). – С. 225-229
5. Допинг и эргогенные средства в спорте / под общ. ред. В. Н. Платонова. – К. : Олимпийская литература, 2003. – 574 с.
6. Ізмайлова О.В. Допінг і боротьба з ним : метод. посіб. / О.В. Ізмайлова, Ю.Є. Щербак – Полтава, 2005. – 72 с.
7. Карина О.В. Комплексная оценка особенностей отношения молодых спортсменов к допинг-препаратам и запрещенным методам стимуляции организма / О.В. Карина, М.А. Киселева, Г.Н. Малюченко, Н.Е. Шустова // Современные исследования социальных проблем (электронный научный журнал). – 2012. – №11(19). – С. 49
8. Киселева К. К. Вневременная проблема применения допинга в спорте среди школьников / К. К. Киселева, В. Д. Кутузова, Л. Б. Артемьева // Международный научный журнал «Символ науки». – 2016. – № 6. – С. 166-168
9. Литинская Е. А. Допинг в спорте: социально-философский аспект / Е. А. Литинская // Вестн. Волгогр. гос. ун-та. – 2011. – Сер. 7, Филос., № 3 (15). – С. 106-110
10. Мальона С. Б. Допінг-контроль та його організаційно-правові основи / С. Б. Мальона // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : збірник наукових праць. – 2012., – № 3 (19). – С. 32-35.
11. Медведева Л. Е. Психологические аспекты употребления допинга в спорте. / Л. Е. Медведева, А. И. Грушко, Н. В. Грушко // Омский научный вестник. – 2014. – № 4 (131). – С. 101-104.
12. Медико-правовые аспекты применения допинга в спорте / И.В. Коцкий, А.В. Воропаев, Г.И. Губин и др. // Сибирский медицинский журнал. – 2008. – № 1. – С. 113-116.
13. Руденко В.П. Основні сучасні проблеми допінгу у спорті / В.П. Руденко // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2014. – №6. – С. 53-57
14. Хоменко П. В. Використання анаболічних засобів в практиці фізичної культури і спорту : метод. посіб. / П. В. Хоменко. – Полтава, 2003. – 54 с.
15. Черняшова В. В. Ризики виникнення побічних реакцій при застосуванні бета-адреноблокаторів у професійному спорті / В. В. Черняшова, К. А. Посохова, О. О. Шевчук // Медична хімія. – 2014. – Т. 16, № 4. – С. 15-17